

Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, Συμβολή εἰς τὸ ἀρχαῖον δράμα, ἐπιμελεῖα **Β. Δ. Πατριαρχέα** γυμνασιάρχου. ἐν Ἀθήναις 1962, σχῆμα 8 Μ, σελ. 311.

Τὸ ἔργον τοῦτο ὑπεκίνησε καὶ ἐπιμελήθη ὁ γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Ἀθήναις Τοισιτείου Ἀρσακείου γυμνασίου θηλέων κ. Β. Πατριαρχέας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μαθητριῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως, εἰς ἣν ἐδίδαξε τὸ δράμα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 125ης ἐπετείου τῆς Ἰδρύσεως τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ Γυμνάσιον.

Τὸ Α' μέρος τοῦ βιβλίου, συγκείμενον ἐκ τοῦ προλόγου σ. 1—4 καὶ τῆς εἰσαγωγῆς 5—33 συνεγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Πατριαρχέα, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη (Β' Αἰσθητικὰ καὶ κριτικὰ ἀναλύσεις, Γ' Χαρακτηρισμοὶ προσώπων τῆς τραγωδίας, Δ' Γνωμολογικὰ ῥήσεις ἐν τῇ τραγωδίᾳ καὶ Ε' Στοιχεῖα δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου) ἀποτελοῦνται ἐκ μελετῶν καὶ ἐργασιῶν τῶν μαθητριῶν, γραφεισῶν μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ δράματος εἰς χρόνον διακοπῶν.

Ἡ εἰσαγωγή περιλαμβάνει α) βιογραφικὸν σημεῖωμα περὶ τοῦ δραματοποιοῦ ἐκ λημμάτων ἀρχαίων λεξικῶν καὶ παλαιῶν ἐπιγραμμάτων σχετιζομένων πρὸς τὸν βίον τοῦ Σοφοκλέους καθὼς καὶ «ὑποθέσεις» τῶν παλαιῶν γραμματικῶν περὶ τῆς Ἀντιγόνης σελ. 5—16, β) ἀνάλυσιν τῆς τραγωδίας κατὰ πράξεις καὶ ἐξέλιξιν τῆς δράσεως σ. 17—26, γ) πίνακα παραστατικῶν τῆς τεχνικῆς διαρθρώσεως τοῦ ἔργου μετὰ τῶν δρώντων ἐν ἑκάστῳ σταδίῳ προσώπων σελ. 27, δ) ἔκθεσιν τῶν μιμήσεων τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἀντιγόνης παρὰ ποιηταῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις, τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων σ. 28—29, ε) τὸν μῦθον τῆς Οἰδιποδείας μετὰ τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν σελ. 30—32 καὶ στ) πίνακα γενεαλογικῶν τῆς Θηβαϊκῆς δυναστείας.

Ἡ ἐργασία αὕτη, ἐπιμελῆς καὶ εὐσυνειδητος, εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἐπαινετὴ, ὅτι δεικνύει πόσῃ σημασίαν ἀπέδωκεν ὁ κ. Π. εἰς τὸ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν προσπάθειαν τῶν μαθητριῶν ἐπὶ τὰς πηγὰς καὶ τὰ ἀρχαῖα βοηθήματα, ἀφ' ὧν δέον νὰ ἀφορμᾶται πᾶσα ἐργασία ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν γραμματείαν, ἵνα μὴ ἄλλως ὁ μαθητὴς περιοριζόμενος εἰς τῶν συγχρόνων τὰς πληροφορίας ἀποκόπτεται ἀπὸ τῶν πηγῶν καὶ τῆς ἐνεργοῦ συμβολῆς εἰς τὴν διερεῦνησιν τῶν προβλημάτων καὶ συνηθίζῃ εἰς ἀταλαπύρωρον καὶ παθητικὴν ἀποδοχὴν δογματικῶν ἀποφάνσεων καὶ ἀνεξελέγκτων γνωμῶν. Οἱ συνοπτικοὶ πίνακες μαρτυροῦν διὰ τὴν συστηματικότητα τῆς διδακτικῆς ἐργασίας καὶ τὴν προσπάθειαν πρὸς ἐξοικείωσιν τῶν διδασκομένων πρὸς συγκέντρωσιν καὶ ταξινομήσιν καὶ συνολικὴν θεώρησιν τῶν ὁμοειδῶν γνώσεων.

Αἱ δημοσιευόμεναι ἐξ ἄλλου εἰς τὸ βιβλίον συνθετικὰ μελέται ἀνέρχονται εἰς 63 καὶ ἀνήκουν εἰς 74 μαθητριάς, ἀναφέρονται δὲ εἰς πάντα τὰ θέματα τὰ προκύψαντα κατὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἐπεξεργασίαν τοῦ δράματος. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἐπιχειροῦνται μὲ σοβαρότητα καὶ ἐμβρίθειαν καὶ σχετικὴν τεκμηρίωσιν κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα ἐξοικείωσιν πρὸς συστηματικὴν ἐργασίαν καὶ συναίσθησιν εὐθύνης, ἀποφειγομένης πάσης προχειρολόγου ἢ ἀταλαπύρωρου διαπραγματεύσεως ἢ ἀντιμετωπίσεως τῶν ὑπὸ ἐπεξεργασίαν θεμάτων. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Πατριαρχέα γενομένης ταξινομήσεως τῶν καθ' ὕλην πρὸς διαπραγματέουσιν ἐκλεγέντων θεμάτων ἐπιτευχθεῖσα συνεργασία τῶν μαθητριῶν. Ὑπάρχουν θέματα, ἐφ' ὧν συνειργάσθησαν τέσσαρες μαθήτριαί καὶ ἄλλα ὅπου δύο ἢ τρεῖς, ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος, τῶν δυσκολιῶν καὶ τῆς διδομένης εὐχερείας πρὸς καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας. Τινὲς τῶν ἐργασιῶν ἐμφανίζουσι προσπάθειαν ἔντονον, ἡ δὲ ἔκθεσις τῶν ἐκτείνεται εἰς πολλὰς σελίδας, ἐνίοτε μέχρι 19. Πᾶσαι ὁμοῦ φέρουσι τὸν χαρακτήρα τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς εὐσυνειδησίας καὶ προδίδουσι βλέμμα ἐρευνητικόν, ἀγάπην πρὸς τὸ θέμα τῶν, φρόνημα ἀκαίτων καὶ ἀντιλήψεις ὑγιεῖς. Τὸ γλωσσικὸν ὕφος τῶν ἐκθέσεων εἶναι ἐξαιρετικόν, χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀψογον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως διατύπωσιν εἰς τὴν ἐπίσημον ἔθνικὴν μας γλῶσσαν.

Ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἀναγνώστης θὰ χαρῆ ἰδιαιτέρως διαπιστῶν ὅτι 74 τελειόφοιτοι

τοῦ γυμνασίου παρουσίασαν μίαν τόσον ἀρτίαν εἰς ἀπόδοσιν ἐργασίαν, ἐκφραζόμενοι τόσον εὐχερῶς καὶ ἐπιτυχῶς καὶ θὰ ἀντιληφθῆ ὅτι τοιαῦτα ἐπίζηλα ἀποτελέσματα εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθοῦν γενικῶς εἰς ὅλα τὰ σχολεῖά μας, ἐάν ἐπικρατήσουν οἱ ἴδιοι ὄροι τοῦ Τοσιτσείου Ἀρσακείου, ἥτοι ἐπάρκεια προσωπικοῦ, ἀνετοί αἰθουσαι διδασκαλίας, περιορισμένος ἀριθμὸς μαθητῶν, ἐπάρκεια διδακτικῶν μέσων καὶ ὀργάνων, συνεργασία σχολεῖου καὶ οἰκογενείας, συνδρομὴ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς Πολιτείας, κυρίως ὅμως καὶ ὁ ζῆλος τῶν διδασκόντων καὶ ἡ πιστὴ αὐτῶν προσήλωσις εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὄρος εἶναι ὁ πρῶτιστος. Καὶ δεόν νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ προκειμένη ἐργασία ἀποτελεῖ καρπὸν μακρᾶς, ἐπιμόνου, μεθοδικῆς καὶ συστηματικῆς προπαρασκευῆς. Διὰ νὰ ἀποδώσουν αἱ μαθήτριά εἰς τὴν ἀπέδωσαν προηγήθη ἐπίπονος διαδικασίᾳ. Ἀρτίᾳ γλωσσικῆ διδασκαλίας, διερεῦνσις τοῦ διδασκέντος ἔργου ἐπιμελής, πρόκλησις διαφερόντων πρὸς ἔρευναν, ἐξοικείωσις πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς βιβλιογραφίας, διεγερσις τῆς διαθέσεως πρὸς συνεργασίαν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν καὶ συστηματικὴ καθοδήγησις πρὸς αὐτόνομον ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων, μέσα δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ὁ ὑγιῆς φρονηματισμός. Διὰ νὰ ἐκτιμηθῆ δὲ πληρέστερον ἡ ἐργασία εἰς τὸ σχολεῖον, οὐκ ἔστιν ἀποφύγετον εἶναι ἡ ὑπὸ κρίσιν ἐργασία, δεόν νὰ σημειωθῆ ὅτι συστηματικῶς κατ' ἔτος ἐκτελοῦνται σκηρικῶς ἀρχαῖα δράματα εἰς τὸ πρῶτότυπον, πλήρη ἢ περιεκομμένα, ἢ κατασκευάζονται ἐπὶ τῆ βᾶσει τῶν εἰδήσεων τῶν συγγραφῶν—Αἰσχύλου, Ἡροδότου, Θουκυδίδου, Διονυσίου Ἀλικαρνασσέως, Φραντζῆ, Χαλκοκονδύλη, Ἀρριανοῦ κλπ. καὶ σκηνοθετοῦνται ἔργα θεατρικὰ ἀναγόμενα εἰς τὰ Μηδικὰ ἢ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Βυζαντινοῦ ἢ τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐπίσης τὸ σχολεῖον κατὰ τὰς ἑορτάς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἢ κατὰ τὰς ἐκδρομὰς του εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, Σπάρτην, Πάτρας, Καλάμας κλπ. προβαίνει εἰς ἐκτελέσεις τοιούτων δραμάτων ἀπὸ σκηνῆς.

Τῆς μακρᾶς αὐτῆς παραδόσεως περὶ τὴν ἔντονον ἐνασχόλησιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον δράμα καὶ τὴν μετὰ στοργῆς διερεῦνσιν τῶν ἀθανάτων ἔργων τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἀποτέλεσμα εἶναι ὄχι μόνον τὸ δεῖγμα τῆς νῦν ἐξεταζομένης λαμπρᾶς ἐργασίας ἐπὶ τῆς «Ἀντιγόνης», ἀλλὰ καὶ ἡ δόκιμος καὶ παλλομένη ἔθνικῶς καὶ θρησκευτικῶς ἱκανότης τῶν μαθητριῶν περὶ τὸ ἐκφράζεσθαι, ὡς διεπίστωσαν οὐχὶ πρὸ μακροῦ καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς βαθμολόγησιν τῶν ἐκθέσεων τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Κασσιμάτη προκηρυχθέντος πανελληνίου διαγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν ἀριστούχων ἀποφοίτων, εἰς τὸν ὁποῖον διεκρίθησαν ὁμαδὸν αἱ ἐκθέσεις τῶν ἀποφοίτων τοῦ Τοσιτσείου Ἀρσακείου διὰ τὸν ἔθνικόν παλμόν των. Φυσικὰ εἶναι ἐνδεχόμενον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς παιδείσεως νὰ μὴ τυγχάνῃ τῆς ἀρεσκείας λογάδων τινῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς ἐπίσημον ἐκπαιδευτικόν συνέδριον ὑπεστήριξαν τὴν ἀποψιν νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰ διδακτικά μας ἀναγνώσματα κείμενα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑρωτικὴν λογοτεχνίαν.

Ἡ ἐπιμελίᾳ τοῦ κ. Πατριαρχεῖα ἐπιτευχθεῖσα διὰ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως συμβολῆ εἰς τὸ ἔργον τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων τραγικῶν μας εἶναι λίαν ἀξιόλογος καὶ πρόκειται ὡς ἐξαιρετὸν ὑπόδειγμα ἐνώπιον ὄλων τῶν φιλολόγων πρὸς ἀνάλογα ἐπιχειρήματα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ